

Medžio meistras Kazys Striaupa iš Dovainių. Pradžia

Kazys Striaupa drožinėja. *K.Stalnionytės n.*

O ką reiškia dirbti su meile?
...Tai įpūsti visiems tavo daromiems
daiktams savo dvasios,
Ir žinoti, jog visi palaiminti mirusieji
Stovi šalia ir stebi tave.

Kahlilis Džibranas

Sunku rašyti apie kelis kartus sutiktą žmogų, tačiau dar sunkiau apie seniai pažįstamą ir dar kaimyną. Rodos, gyvena šalia žmogus, niekam neužkliūva, su niekuo nesipyksta, myli gamtą, džiaugiasi kiekvienu savo pasodintu ir prižiūretu vaismedžiu. Gal niekas ir nebūtų pasikeitę, jei ne tie drožiniai, kurie pradėjo „gimti“ vienas po kito apie 1993 metus, kai, mirus žmonai, liko tuštuma...

Dabar Kazys Striaupa – garsus medžio meistras. Jis net du kartus (2006 m. ir 2011 m.) pelnė Lietuvos liaudies kultūros centro organizuojamos respublikinės parodos-konkurso „Aukso vainikas“ nugalėtojo titulą. O jis – svarbiausias ir garbingiausias apdovanojimas tautodailės srityje. Ir tai, kad meistro galvą puošia net du "Aukso vainikai“, reiškia, jog jo kūryba – ypatingos meninės ir išliekamosios vertės.

Visada įdomu sužinoti, kur slypi pradžia, nuo vaikystės svajonės išsipildymo meistrą atvedusi iki kūrybos aukštumų, padėjusi jam suvokti tikrąjį savo pašaukimą ir suteikusi tiek kūrybinio džiaugsmo.

Kazys Striaupa gimė 1932 metais kovo 1 dieną Kubakių kaime, Žemaičių Kalvarijos apylinkėje. Šeimoje augo aštuoni vaikai (keturi broliai ir tiek pat seserų). Kazys buvo priešpaskutinis vaikas šeimoje. Striaupa taip prisimena savo vaikystę: „Būrys šeimos – aštuoni vaikai buvom. Tėvai dar buvo prisiėmę augintinį. Išeina, kad buvom jau devyni vaikai. Gerai visi sutarėm. Dar kartu su mumis nuolatos gyveno mamos sesuo, buvo ir senelė. Būdavo, prie stalo susėsim trylika valgytojų. Jiems jau reikėjo gerą katilą bulvynės išvirti“ (Juozo Šorio straipsnis „Dovainių meistras“ - „Liaudies kultūra“, 2006, Nr. 3).

Tėvai turėjo 25 ha žemės. „Kai tėvai apsigėdė, su tokiu Rausčiu išsimainė sodybomis ir žemėmis. Žemaičių Kalvarijoje buvo gera žemė, bet jos buvo nedaug, o Kubakių kaime žemė buvo prastesnė, bet jos buvo daugiau. Tėvai norėjo turėti daugiau žemės, todėl išsimainė ir perėjo gyventi į Kubakių kaimą. Ten žemė buvo apėjusi krūmais, tėvas rovė juos, taip šiek tiek prasiplėtė žemės. Buvo daug pelkynų, užmerkusių pievas, ne kažin kokia žemė“ (Juozo Šorio straipsnis „Dovainių meistras“ - „Liaudies kultūra“, 2006, Nr. 3).

Savo tėvą ir bočių K.Striaupa taip prisimena: „Mano tėvas buvo gimęs Pamedlinčiuose. Jo tėvas, mano bočelis, buvo sąžiningas žmogus, bet labai šykštus, taupus. Kai ženijosi jo vaikai – dalių nedavė. Mano tėvukas irgi nieko negavo, kai ženijosi. Parėjo niekuo nešinas. Atidavė bočelis dalis tik tada, kai jau tapo našlys, paseno... O pinigų bočelis turėjo. Paliko perniek. Jei būtų davęs tada, kai buvo laikas, visiems po ūkį būtų nupirkęs. Vėliau pasirodė, kad turėjo daug seno pavyzdžio šimtinių. Sako, kai bočelis mirė, jomis galėjo sienas išklajuoti... Buvo girdėti, kad jis tikriausiai iš bajorų buvo kilęs. Bočius turėjo visokių popierių, raštų – bajoriškų privilegijų. Jis buvo ir miškų sargu, eiguliu, valdišku prižiūrėtoju. Matyt, už tai gaudavo ir nemenką

atlyginimą, juk veltui nedirbo“ (Juozo Šorio straipsnis „Dovainių meistras“ - „Liaudies kultūra“, 2006, Nr. 3).

Kaip ir visiems to meto vaikams, Kaziui teko paragauti ir nelengvos piemens duonos: vasarą ganė tėvų gyvulius, o žiemą ėjo į mokyklą. „Kai buvau mažas – jau turėjau priveizėti mažus žąsiukus, kad varnos nesulestų. Tėvai laikė nemažai žąsų, tai nuo šešių metų turėjau jas ganyti... Vėlesniais metais pristatydavo ganyti avis. Kai jau didesnis – karves. Kiek pajėgi. Basomis kojomis per vasarą. Pradėsi pavasariais nuo ankstybės ir taip varysi iki rudens. Nors ir šalnos – vis tiek basomis. Su klumpėmis – daužo kojas. Jei karvė pasišlapindavo – greitai bėgdavai pasišildyti kojų“ (Juozo Šorio straipsnis „Dovainių meistras“ - „Liaudies kultūra“, 2006, Nr. 3).

Prisimena meistras ir smagių atsitikimų: kaip vaikas būdamas, ant ožio jodinėdavo, ir kaip tas ožys kaimynų piemeniui Jonui Balvočiui, pakėlęs jį už kailinių ir kelis kartus pakratęs, tuos kailinius, čirkšt, išilgai perrėžęs. O kailiniai tai šeiminko!

Nuo pat vaikystės Kazys mėgo dainuoti, šokti. Tiek Rotinėnų pradinėje mokykloje, tiek vėliau – Alsėdžių aštuonmetėje – su kitais bendraamžiais rengdavo žmonėms koncertus. Laiko turėdamas, mėgdavo ir pažvejoti.

Jaunystėje teko melioracijoje padirbėti. Penkis metus su draugais plušėjo, įrengiant kanalus Telšių, Plungės rajonuose. Susitaukęs šiek tiek pinigų, ir „Javikę“ nusipirko. O motociklas tais laikais buvo brangi transporto priemonė, ir ne kiekvienas jį turėjo.

1960 metais, prieš pat Naujuosius metus, Kazys sukūrė šeimą. Žmona – Regina Lukšaitė iš Ylių kaimo.

1963 metais gimė pirmasis sūnus Ričardas. 1965 metais visa šeima persikėlė gyventi į Dovainius. Dirbo kolūkyje vairuotoju: vežiojo krovinius, paskui žmones: į darbą, iš darbo, pietų, taip pat mokinius į Platelių vidurinę mokyklą.

Dirbdamas vairuotoju Dovainių kolūkyje, nepamiršo saviveiklos: kartu su žmona Regina lankė tautinių šokių ratelį, kuriam vadovavo Zuzana Jaugėlienė.

Dovainiuose pagausėjo Striaupų šeimyna: 1972 metais gimė antrasis sūnus Remigijus.

1975 metais, susijungus Dovainių ir Platelių kolūkiams, jau Platelių kolūkyje dirbo vairuotoju. 25 metus juo dirbo. Nepeikia jis to darbo, sako, net patiko jam būti vairuotoju, už nepriekaištingą darbą kolūkio valdyba jam kasmet skirdavo premijas. Po darbo Kazys Striaupa surasdavo laiko atkakti į Platelius, į vyrų ansamblio, kuriam vadovavo Rimantas Valavičius, repeticijas. Šiame ansamblyje dainavo beveik iki pensijos: tik prasidėjus „blokada“ 1991 metais, ansamblio nariai išsiskirstė. Kaip prisimena Rimantas Valavičius, Kazys Striaupa visada stropiai lankė repeticijas. Mėgsta Kazys dainuoti. Dar ir dabar paprašytas užtraukia kokią dainą, ir ne šiaip dainele, bet ilgiausią ir su „mandriausiais“ žodžiais.

Meistras dalyvauja tradicinėse Užgavėnėse ir Užgavėnių kaukių parodose, kurias organizuoja Žemaitijos nacionalinio parko direkcija. „Užgavėnės iš jauno mėgau. Mėgau ir kaukes pasidaryti. Seniau daug kas eidavo taip – kailį akims ir nosiai iškirpdavo ir tuo visa kaukių gamyba baigdavosi. Buvau pasidaręs meškos galvą, padariau, kad ir jos žiaunos darinėtųsi, kad galėtų išsižioti. Kartais duodavo degtinės, bet daug gerti vaikščiodamas negali, todėl sugalvojau padaryti taip, kad kai meška išsižioja ir užsiverti degtinę, ji subėgdavo į guminę pūsle, skirtą kaitinti, kurią buvau pritaisęs prie pilvo. Kiti paragaudavo, duodavo ir meškai, išsižioju ir – kliu kliu žemyn... Šauks, kad per daug išgėriau, o degtinė pūsleje. Sakydavo, prišlapins meška trobą, nebeišvilksi jos, smirdės... Jei išvarys, ir išeidavom. Gaudavom kelias kapeikas, dar ko nors ir traukdavom toliau. Jau prieš vakarą silpnai bepaieinu... Tiek apsilpau, o degtinės visai nenorėjau ir negėriau, bet veikė jos garai, kai pro meškos žiaunas ją pildavau į pūsle. Tas kvapas taip apsvaigino, o meškos kaukės nusiimti negali, visa yra pririšta prie rankų. Kiti nusiima lengvą kaukę ir eina per lauką, o aš visą laiką turėjau su ja vargti. Galva sunkiausia, kailiu apdėta. Nagus kaip meškos buvau pasidirbęs, galėjau su jais ir į medį įlipti“ (Juozo Šorio straipsnis „Dovainių meistras“ - „Liaudies kultūra“, 2006, Nr. 3).

Dar vieną aistrą turi K.Striaupa: skiepyti medžius, ypač vaismedžius. Paklaustas, kada išmoko šio darbo, jis tiksliai neatsimena: dar, berods, neženotas būdamas, mat, tėvai turėjo didelį sodą. Ir dabar kaimynams noriai vaismedžių skiepus dalija ir paprašius obelis, kriaušes įskiepija, nes turi laimingą ranką: jo skiepyti medeliai jau po kelių metų derlių duoda. Kaip prisimena Kazys, dar kolūkio laikais kiek svyrųoklinių gluosnių visiems norintiems buvo priskiepijęs ir išdalinęs. Ir savo sode išaugintų gėrybių – obuolių, kriaušių, slyvų, vyšnių – visada kaimynams pasiūlo.

Traukia kaimyną ir žvejyba. Turi ne vieną meškerę ir visokių žvejybos priedų įsigijęs. Kokią dieną susiruošia ir išeina pažvejoti į Dovainių tvenkinį ar į savo prūdą. Ir niekada tuščiomis negrįžta. Žiūrėk, didžiausių karosų bus prigaudęs, ir tiek daug, kad ir kaimynams duoda.

Mėgsta Kazys ir grybauti, uogauti, riešutauti.

Tai tik keli faktai apie Kazį Striaupą. Rodos, nieko ypatingo.

Žmogaus gyvenimas teka kaip upė: vienų ta upė yra putojanti, srauni, kitų – rami, su pavienėmis bangelėmis. Taip ir Kazio gyvenimo upė tekėjo ramiai, kol vieną dieną smalsūs kaimynai neaptiko jo kažko iš medžio drožiant. Negalėjo patikėti: ir sugalvok tokiam amžiuoj (pensijoj būnant) pjaustyti visokius „baibokus“.

Po kelių susitikimų su K.Striaupa Žemaitijos nacionalinio parko direkcijos Kultūros paveldo skyriaus vedėjai Aldonai Kuprelytei, visada ieškančiai įdomių žmonių, pavyko jį prikalbinti dalyvauti parodoje.

Pirmoji Kazio Striaupos drožinių paroda įvyko 1995 m. vasario 27 – kovo 18 dienomis Žemaitijos nacionalinio parko direkcijos Platelių informacijos centro parodų salėje. Parodos atidarymo metu mokytoja kraštotyrininkė Stanislava Stripinienė džiaugėsi, kad Kazys, likus tuštumai, nepradėjo, kaip kiti, gerti, o surado savyje jėgų užsiimti širdžiai mielu darbu. Atsiliepimų apie parodą knygoje mokytoja apie meistro darbus parašė: „Ateisiu ir ateisiu pažiūrėti Striaupos darbų. Saviti, įdomūs. Žiūri ir stebiesi: nejaugi čia to, pažįstamo, Striaupos sugalvota, išpjaustyta, nuglostyta?.. Kiek daug žmoguje yra net ir jam pačiam gal nežinomo, nepažinto, neišryškėjusio. Gerai, kad Striaupa (nors ir vėlai) atrado savyje žmogų, kuriam reikia išreikšti save...“

Medžio meistras Vytautas Jaugėla toje pačioje knygoje parašė: „Apžiūrėjus gerb. Kazimiero drožinius, suprantame, kad jis nėra antrasis Riauba, taip, kaip negali būti kaime antrojo Intos ar Orvido, bet tai labai ir dar kartą labai svarbu ir džiugu, kad šioje troboje kuriama pasaka. Kurti sau ir kitiems, pabūti vienam su medžio gabalu, į kurį įdėjus visą savo dūšią, gimsta nepakartojamas pasakiškas sutvėrimas...“ Parodos metu Jaugėla taip kalbėjo: „Man patiko, kad Kazys pasistatė trobą, išsigrindė akmenimis kiemą, užsiveisė sodą: obelų, vyšnių pasodino. Kai sodas sužysta, pasaka! Na, o vyšnių „viedrais“ skina. Ir niekam negaili: vienam kaimynui „viedrą“, kitam – „viedrą“. Pavydo neturi... Šėp Striaupa ir su žmuogėškas nokrėpėmas. Je būto angels, nieka nepadarito“, - su jumoru užbaigė Jaugėla.

Meistras Antanas Vaškys per pirmąją parodą padovanojo jam kaltų rinkinį. Apie kūrybą ir Striaupos darbus jis taip atsiliepė: „Kūrybinis pradas yra visuose žmonėse, ypač vaikuose. Augant, bėgant laikui, sukausto baimė dėl to, kad tau nepasisėks, kad ne taip padarysi... Striaupos atvejis: visą gyvenimą išlaiko kūrybos pradą. Susidarius sąlygoms, turi drąsos visa tai parodyti žmonėms. Bet kokia kūryba reikalauja drąsos... Darbams padaryti technologija tiek reikalinga, kiek padeda išreikšti žmogaus mintis. Jeigu yra gera idėja, galima daryti ir su vinimi. Viską apsprendžia žmogaus asmenybė“.

Menininkas Leonardas Černiauskas, tarsi pratęsdamas A.Vaškio mintį, apie Striaupą atsiliepė kaip apie nesugadintą žmogų. „Darbai yra nenusaldinti, nenugludinti, turi mintį, idėją. Matyti, kad žmogus dirba iš dūšios. Per save parodo gyvenimą. Yra tikras liaudies menininkas su savo primityvizmu, net profesionalas kitas taip nepadarytų“, - sako jis.

K.Striaupa pirmosios parodos metu pasakojo, kad, dar 10 metų vaikas būdamas, nusižiūrėjęs gimtajame kaime, kaip vienas meistras muzikantą iš medžio išdrožęs. „Ir aš taip galėčiau padaryti,“ – tada pagalvojęs. „Kai pas mus buvo parėjęs siūti kriaučius, tada ir pamačiau meistro darbą. Jis atsipjovė beržinę trinką ir pradėjo drožti muzikantą. Jau buvo šiek tiek apdrožęs dumplės, bet drožinio neužbaigė ir tą medgalį numetė į patvorį. Veizėjau, kaip jis dirba, ir galvojau, kad gal ir man kada reiktų panašiai padrožti. Gal kas ir išeitų? Tam reikia aštraus peilio – su mažu peiliuku prie tokios beržinės kaladės nepasmarkausi. Taip tas muzikantas galvoje ir išbuvo iki to laiko, kol išėjau į pensiją. Tada, sakau, reikia pamėginti, kas išeis. Šiek tiek pasisekė – nelabai kokybišką, bet vis tiek tą muzikantą išdrožiau (Juozo Šorio straipsnis „Dovainių meistras“ - „Liaudies kultūra“, 2006, Nr. 3).

Antroji medžio meistro paroda taip pat vyko Žemaitijos nacionalinio parko direkcijos Platelių informacijos centre 1996 m. liepos 28 – rugpjūčio 16 dienomis.

1999 m. kovo mėnesį K.Striaupa lankytojams atvėrė savo pastatytos klėtelės (Dovainių k., Plungės r.), kurioje eksponuojami drožiniai, duris. Nuo 2000 m. jis – Lietuvos tautodailininkų sąjungos narys, aktyviai dalyvauja Plungės rajono tautodailininkų rengiamose

parodose. K.Striaupos darbų yra įsigijusi Žemaitijos nacionalinio parko direkcija, daug jų sukaupta pas privačius asmenis.

Mane, kaip kaimynę, visada stebina K.Striaupos noras padėti, patarti. „Yra žmonės, ir jiems reikia padėti. Tokia mano taisyklė. Nes žmogus yra žmogus. Yra žmonės, nei velniai, nei angelai. Tiesiog žmonės. Jei su žmonėmis elgiesi žmoniškai – ir iš jų sulauksi panašaus atsako. Man taip visada, anksčiau ar vėliau, būdavo“ (Juozo Šorio straipsnis „Dovainių meistras“ - „Liaudies kultūra“, 2006, Nr. 3).

Aušra Brazdeikytė

Straipsnis išspausdintas kultūros savaitraštyje „Žemaičių saulutė“, 2015 m. rugsėjo 25 d., Nr.17 (746).